

ДИДАКТИКА, МЕТОДИКА, НОВІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

Віта Безлюдна

РОЛЬ АМЕРИКАНСЬКОГО СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА В РОЗРОБЦІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ШКІЛЬНИХ ПРОГРАМ

Американська держава та суспільство покладають великі надії та відповідальність на школи і сім'ї. Для них освіта не просто процес навчання і вивчення, але і підготовка дітей до майбутнього. Школи – транспортний засіб для прагнень, не лише для дітей, які можуть відповідати зовнішнім очікуванням, але для кожної дитини у тому числі дітей з розумовими відхиленнями, дітей групи ризику і дітей естетичних меншин. Обов'язки покладені на школу і батьків, для того щоб зробити освітній процес таким, щоб кожна дитина, яка йде в школу, могла показати свій потенціал для зростання. Школи мають бути зацікавлені в кожній дитині, навіть тієї чиї здібності не чітко виражені і не відповідають вимогам освітньої установи. Діти приходять в школу або додому із повідомленнями від суспільства, і іноді від школи безпосередньо. Можливо вони відчують, що через певні особливості, таких як розумова нездатність, етнічна приналежність, або економічний статус, у них не може бути таких самих прагнень як у інших, і що ці об'єктивні умови, перешкоджатимуть тому, щоб вони досягли своїх прагнень. Саме тому у кожній американській школі працюють шкільні соціальні працівники з їх центральним доступом до учителів, дітей і сімей які в шкільному співтоваристві можуть спростувати ці повідомлення.

Тому, перш ніж дослідити соціально-педагогічну роботу з сім'єю в США більш ґрунтовно, ми вважаємо за необхідне розглянути терміни, які використовуються в цій країні для позначення поняття соціально-педагогічної роботи.

Ми повністю розділяємо думку Коновалової Е.Н. яка вважає, що в США найбільш поширеним є термін «соціальний працівник» а термін «соціальний педагог» практично не вживається, що обумовлено особливостями англійської мови, в той час як слова і поняття «педагог», «педагогіка» найчастіше співвідносяться з шкільними учителями і класними керівниками. Проте це не виключає педагогічну спрямованість діяльності працівника соціальної сфери [2].

Система дій означає сукупність тих людей, з якими соціальний працівник має справу в зусиллях із досягнення результату у своїх діях із забезпечення змін [2, 89].

Дослідниця Анохіна Т.В. пропонує термін «school – counselling and guidance», який широко вживається в освітніх системах різних країн зок-

рема і США, але у вітчизняній педагогічній літературі частіше використовується термін «*guidance*» [1, 72]. Порівнявши обидва терміни, Анохіна Т.В. приходять до висновку про те, що термін «*guidance*» має ширше значення: «допомога в будь-яких скрутних ситуаціях вибору, ухвалення рішення або адаптації до нових умов», а також «процес надання допомоги особі в самопізнанні і пізнанні нею навколишнього світу з метою застосування для успішного навчання, вибору професії і розвитку своїх здібностей» [1, 72–73]. Для позначення цього поняття в США використовують термін «*classroom environment*», що безпосередньо пов'язане із створенням сприятливої атмосфери в класі.

У системі освіти в США практично в кожній школі працює соціальний працівник. Як підкреслює Л.Я. Оліференко, цей напрям соціально-педагогічної допомоги став розглядатися як «окрема спеціальність в соціальній роботі, яка зосереджує свою увагу на успішному пристосуванні до школи, на координації дій сім'ї і общини і впливі на них для досягнення мети» [4, 149]. У зв'язку з цим сформовані наступні ролі підтримки дітей :

- «*school-counsellor*» – шкільний радник,
- «*school-psychologist*» – шкільний психолог,
- «*school social worker*» – шкільний соціальний працівник.

Окрім освітніх установ діяльність соціальних працівників, особливо радників / консультантів (*counsellor*), широко представлена в літніх американських таборах:

- «*all – round / general counsellor*» – консультант із загальних питань,
- «*arts and crafts counsellor*» – консультант по ручній роботі (ремеслам),
- «*land sports counsellor*» – консультант по наземному спорту,
- «*outdoor skills counsellor*» – консультант по заходах на відкритому повітрі і інші [6].

А діяльність соціальних працівників в системі соціально-педагогічної роботи з дітьми трактується наступним чином :

- «*mediator*» – медіатор, фахівець з розв'язання шкільних конфліктів, посередник у переговорах із розв'язання конфлікту,
- «*tutor*» – тьютор, куратор (індивідуальний, груповий, класний), психолог,
- «*adviser*» – радник,
- «*counsellor*» – радник, консультант,
- «*career-counsellor*» – консультант по вибору професійного шляху,
- «*remedial teacher*» – учитель компенсуючого навчання,
- «*child protection co – ordinator*» – координатор по захисту прав дитини і інші [1, 74].

Також у Америці існує соціальна політика яка акцентує увагу на

здобутті професійної кваліфікації соціальних працівників в школі. Відповідно до національного законодавства, держави встановлюють посади для «висококваліфікованих» шкільних соціальних працівників однією з яких є наставництво (mentorships) яке вноситься до сертифікату висококваліфікованих шкільних професіоналів [3, 116–131].

У сучасній американській школі штатні соціальні працівники у ході соціально-педагогічної діяльності виконують найрізноманітніші функції. Насамперед, у процесі індивідуальної роботи з учнями вони намагаються здійснювати профілактику безпричинних пропусків навчальних занять, середовищної дезадаптації підлітків, їхньої підвищеної агресивності, передчасної вагітності учениць.

Світовий досвід показує, що в більшості країн світу, а особливо в Сполучених Штатах Америки існує строгий відбір контингенту на професію соціального фахівця освітньої сфери. У роботах багатьох сучасних американських педагогів відзначається, що за останній час значно підвищилися вимоги до тих, хто вступає до коледжів соціально-педагогічної сфери і на відповідні департаменти університетів.

Сучасні науково-літературні джерела свідчать про багатогранну роль шкільного соціального працівника в Сполучених Штатах Америки: існує оцінка і консультація в межах шкільної команди; робота з дітьми і батьками індивідуально і в групах; розвиток програми і шкільної політики.

Слід відмітити, що у 1989 групу дев'ятнадцяти національно визнаних експертів соціально-педагогічної роботи попросили оголосити список завдань, які шкільні соціальні працівники початкового рівня виконують в їх щоденній професійній рутині. Список складався із 104 завдань, що свідчить про складність шкільної роботи у сфері соціальних проблем. Ці завдання охопили п'ять вимірів роботи:

1. Партнерство з батьками і надання послуг дітям та сім'ям.
2. Співпраця з учителям і шкільним штатом.
3. Послуги іншому шкільному персоналу.
4. Соціальні забезпечення.
5. Адміністративні і професійні завдання.

Подальше дослідження цих ролей, завдань, і навичок знайшли себе, в чотирьох областях соціально-педагогічної роботи:

1. Консультація з усіма учасниками шкільної системи і стосунки взаємодії, які роблять консультацію можливою.
2. Багатогранне соціальне обслуговування, і реалізація соціальних програм.
3. Пряма робота з дітьми і батьками із застосуванням індивідуального і групового сімейних методів.
4. Допомога з розвитком програм в школах [7, 1–14].

Слід відмітити, що Національна Асоціація соціальних працівників (NASW) визначає 42 стандарти шкільної соціальної роботи. Але, ми розг-

ляємо лише ті стандарти які стосуються нашої тематики. А саме шкільні соціальні працівники:

1. Запевняють, що студенти та їх сім'ї забезпечені послугами в межах мультикультурного розуміння і компетентністю яка збільшує підтримку сімей у вивченні студентського досвіду.

2. Повинні впливати на успішність учнів та їхніх сімей.

3. Повинні консультувати дітей та батьків у різних життєвих ситуаціях.

4. Як лідери і члени міждисциплінарних команд і коаліцій, шкільні соціальні працівники повинні працювати спільно, щоб мобілізувати ресурси місцевих агентств освіти і співтовариств, щоб задовольнити потреби студентів і сімей.

5. Шкільні соціальні працівники повинні розробляти програми навчання з батьками, учителями, іншим місцевим персоналом агентства освіти і штату агентств.

6. Адміністративна структура місцевого агентства освіти повинна обкреслити вільні шляхи підтримки і відповідальності для шкільної програми соціально-педагогічної роботи .

7. Батьківська причетність до освіти дітей широко визнана.

Особливу увагу шкільні соціальні працівники приділяють проблемі насильства серед учнівської молоді в американських школах. Тому великого значення набувають питання пошуку ефективних підходів до організації безпечного навчального процесу. Головним завданням протидії насильству в школах США є вдосконалення та розробка інноваційних технологій і ефективних освітньо-профілактичних програм. Певний досвід профілактичної діяльності щодо окресленої проблеми існує. Її розв'язанням займаються такі освітні та громадські організації, як-от:

– Національний Центр шкільної безпеки (англ. National School Safety Center – NSSC), створений за директивою Президента у 1984 році. Мета цієї неприбуткової організації – безпечні школи та якісне навчання для всіх дітей.

– Національний Центр дослідження та профілактики насильства (англ. Center for the Study and Prevention of Violence – Blueprints for Violence Prevention – CSPV).

– Партнерство задля залучення родини в освітній процес (англ. Partnership for Family Involvement in Education – PFIE).

– Партнерство проти насильства (англ. Partnership Against Violence Network) – це «віртуальна бібліотека», яка містить інформацію про насильство і молодь, що належить до групи ризику.

Серед найбільш ефективних та міжнародно визнаних програм попередження третируванню є *освітньо-профілактична програма запобігання третируванню в школах* Д. Олвеуса (англ. Olweus Bullying Prevention Program, ОБПП) [10].

Наукові експерти Центру з вивчення та превенції насильства Колорадського університету США визнали цю програму однією з найефективніших освітніх програм. Програма включає комплекс інформативно-консультативних, діагностичних, організаційних дій, до якого залучені всі учасники навчального процесу в школі. Реалізація програми ОВРР здійснюється на загальношкільному, груповому та індивідуальному рівні [11].

Слід підкреслити, що з 2003 року Департаментом Здоров'я і Соціальних Послуг США (англ. U.S. Department of Health and Human Services) розпочато національну стратегію розробки і реалізації шкільних програм які запобігають розвитку правопорушень у загальноосвітніх школах. Такі програми ґрунтуються на принципах соціальної справедливості та відновного правосуддя, для практичного застосування яких вже створено нормативно-правову базу у тринадцяти штатах країни.

Певний інтерес для нас представляє *шкільна програма підліткового віку*. Ця шкільна програма сфокусована на батьківському вихованні й інтегрує універсальний підхід, вибіркового підходу і підхід за показниками в широкій профілактичній роботі в середніх і старших класах середньої школи.

У штаті Місурі функціонує програма під назвою «Батьки як перші вчителі», що включає семінари для батьків, що розглядають проблеми, які є вирішальними для статевої, ролі, громадянської, політичної, академічної соціалізації дітей на шкільному етапі [12, 330].

Отже, з вищесказаного, ми дійшли висновку, що роль соціального працівника в США є надзвичайно багатогранною, адже він виконує функції медіатора, радника, учителя компенсуючого навчання, координатора, консультанта тощо. Однак, до найбільш поширених ролей відносять: шкільного психолога, радника і соціального працівника. Саме вони проводять консультації в межах шкільної команди, працюють з дітьми та батьками, розробляють та реалізують шкільні програми які запобігають третируванню в школах, добровільні програми посередництва (допомагають примирити учнів різних етнічних меншин), профілактичні та сімейні програми, які допомагають як дітям так і дорослим пережити кризові сімейні ситуації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анохина Т.В. Педагогическая поддержка как реальность: В сб.: Новые ценности образования: забота – поддержка – консультирование. – М.: Инноватор, 1996. Вып. 6.
2. Коновалова Е.Н. Содержание и особенности социально-педагогической работы с семьей в США: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – Казань, 2002. – 186 с.
3. Олиференко Л.Я. Социально-педагогическая поддержка детей группы риска: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Л.Я. Оли-

- ференко, Т.И. – С. 149.
4. Шмидт В.Р. Институциональные тупики и выходы психосоциальной помощи в России // Сотис. – 2003. – № 3.
 5. Constable, R., & Alvarez, M. (2006). Moving into specialization in school social work. *School Social Work Journal*, 30(3), 116–131.
 6. Constable, R., Kuzmickaite, D., Harrison, W. D., & Volkmann, L. (1999). The emergent role of the school social worker in Indiana. *School Social Work Journal*, 24(1), 1–14.
 7. Jayaratne S., Croxton T., Mattison D. Social Work Professional Standards : An Exploratory Study // *Social Work*. – March 1997. – Vol. 42. – № 2. – P. 185–203.
 8. Limber, Susan P. «Implementation of the Olweus Bullying Prevention Program in American Schools: Lessons Learned from the Field.» In *Bullying in American Schools: A Social-Ecological Perspective on Prevention and Intervention*, edited by Dorothy L. Espelage and Susan M. Swearer, 351–63. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 2004.
 9. Olweus D. Bullying at school: tackling the problem [Електронний ресурс] / D. Olweus. – 2001. – Режим доступу: <http://www.oecdobserver.org>.
 10. Sadker M.P., Sadker P.M. *Teachers, Schools and Society*. – New York: The Mc Graw Hill Companies, Inc, 1997. – 633 p.